

Ingrid Jonsson, 40 år

Människan är alltings mått

Dörren hade varit stängd länge, för luften som så hastigt strömmade ut luktade unket och väldigt gammalt. Väggar-
na var av trä, det syntes inte i mörkret men lukten och den
ohyvlade atmosfären gjorde att man kände det ändå. Det
skulle ändå inte kunna vara byggt i något annat material
eftersom huset drogs av en häst och inte kunde vara mycket
tyngre. Ett gammalt ök var det, knappt värt slaktpriset. En
fotogenlampa lös upp passagerarna och inredningen. Det
fanns människor inne i vagnen, dunkla figurer i exotiska
kläder. Männen hade mustascher svarta som jorden och
tjocka guldringar i öronen. Kvinnorna var klädda i stora
klänningar, klädda som till fest. I deras munnar, män som
kvinnor, glänste falska tänder av metall. Golvet var täckt av
halmstrån och vägen skymtade mellan de centimeterstora
springorna. När ljuset föll i stötar på männen, kvinnorna
och barnen sågs deras näsor vara än större än väntat. Deras
pannor tycktes sänka sig med en enorm tyngd ner över
näsroten. Kindbenen var vassa som färöiska klippor. Käk-
benet gick i rak linje med kindbenen vilket gav ansiktena
en fyrkantig framtoning. Under de buskiga ögonbrynen
lurade svarta slaviska ögon. Skjutmåttet reglerades och
rätt sida i tabellboken bläddrades fram. Skepticismen fick
mustascherna att rycka och öronringarna att dingla och
avge reflexer i halvdunklet.

Skallmätning av tattare i Eskilstuna, 1924

Vinden har vänt

”Systrar... mödrar, döttrar och hustrur!” Tillrop. ”Vinden
vänder och för en gång skull skall vi vända kappan därefter.
Vi har stått i skymundan, i skuggan länge nog. Runt oss
har politiken virvlat utan att bry sig om våra krav och våra
behov. Vår plats är inte längre på skuggsidan av männens
boulevard. Vinden har vänt. Tiden är kommen för oss att
hävda vår rätt, att kräva vår del av kakan. Vi vill ha rätt att
välja vår framtid, vi vill ha rätt att välja den riksdag som
gynnar oss. Vi vill ha rätt att välja riksdag överhuvudtaget!”
Applåder. ”Vi skall inte komma teknikens framsteg efter,
vi skall inte klassas lägre än automobiler och elektriska
lok. Vår plats är i främsta ledet, vår plats är jämsides med
männen. Systrar och jämlikar, stå stadigt med huvudet
högt och kämpa för det som ni förtjänar, slåss för allmän
rösträtt och slåss för vår plats i samhället. Slåss för oss och
för vår framtid!” Häftiga applåder.

Ingrid Jonsson, torgmöte 1920

Med vilja allena

”Hon är en duglig student för att vara kvinna, det skall
medges. Även om varken jag själv eller disputatori tycker
att en kvinnas plats är att ligga vid universitetet. Fröken
Johansson har å andra sidan heller aldrig valt att gå den
inslagna vägen. Jo, visst talar man om att hennes mor
var mer karl i huset än hennes far. I övrigt är ju familjen
välbeställd och respekterad. Nej, jag förstår inte dekanus
önskan om att låta henne få en mer framträdande roll här
vid etnologiska institutet. Som sagt är fröken Johansson
driftig, men inte mer än så, hon saknar en i mitt tycke
ytterst nödvändig kunskap. Med vilja allena drar man sig
inte fram här i världen. Nog är det problematiskt alltid, det
bär mig emot att vi gaddar ihop oss så här, men kvinnan
kommer skapa en outhärdlig arbetsmiljö. Hennes krav och
eviga förebräelser kommer att dra ned vårt akademiska
anseende. Kvinnan har rent ut sagt för stor käft. Hur skall
det se ut vid sittningarna när det sitter en kvinna med vi
bordet och super punsch och kargerar? Ni ser ju vad som
har hänt med flera män på institutionen, hon har tagit
över, förlett dem. Det håller inte att en kvinna betar sig
så... Okvinnligt. Promiskuöst skulle jag vilja säga. Men
ni har rätt, det måste finnas en annan utväg. Om vi skulle
välja en tredje väg, hur menar ni då? Att rekommendera
henne till en annan institution... det är ju en idé. Då får
vi se till att den institutionen ger henne ett erbjudande hon
inte kan motstå. Väl, då entledigar vi detta i morgon bitti.
Ja, för all del. Adjö nu och god natt.”

*Telefonsamtal mellan Professor Emeritus Adamsson och
Lektor Hjelm,
etnologiska institutionen, Uppsala, 1922*

Reflektioner av en kvinna

Sist kvar igen. Långt efter att de andra farit hem till fru och
barn är jag sist kvar. Det är redan mörk kväll och skug-
gorna kryper närmare in på mitt skrivbord och pulpeten
med bläckhornet som står där bredvid. Jag får lov att höja
veken på fotogenlampan så att ljuset blir tillräckligt starkt
att skriva i. Utanför syns ingenting längre, bara mitt ansikte
som speglar sig och tittar in på mig från kylan därute. Så
mörka ringar under ögonen hon har, flickan vid sitt bord.
Så krumma axlar. Böjda av att ständigt huka sig över luntor
och tjocka pärmor. Det är inte skuld eller oro som tynger
de axlarna, det är arbete. Inget hårt arbete, den bördan är
inte tung att bära, snarare verkar den lättande på henne

där i spegelbilden. Men ändå ser hon tyngd ut, kanske för att ensamheten, hennes halsstarriga påståenden till trots, tar ut sitt pris. Man skall inte leva av bröd allena, nej, men man skall inte heller leva av arbete allena. Skulle hon inte vilja ha en stark man som kunde ta hand om henne, trösta henne och beskydda? Nej, det är hennes kall att visa att det inte behövs, att varje kvinna är stark nog att bära sitt eget liv. Flickan i spegeln stjälar tid från mitt arbete så jag återgår till det. Även om jag älskar detta institut med dess skeva hyllor fulla med böcker och pärmars är det alltid något som drar i mig och vill ha ut mig på fältet igen. Det är med gräs under sulorna och frisk luft runt omkring sig som jag fungerar bäst. Vetenskapen kan ju inte bara bedrivas här inne, även om en del menar det. Vetenskapen måste också få trampa lite jord. Men i natt är det inte tid för dylikt. I natt skall jag och flickan i fönstret bläddra vidare i böckerna och lyssna på hur vinden får träväggarna att knaka. Vi ska stanna här länge nu. Mitt hem.

Januari, 1926

Den nya tiden

”Jag tror att fröken Johansson kommer bli en ypperlig tillgång för vårt institut. Hon besitter den djärva framtidstro som kommer att placera vår vetenskap på kartan. Av allt att döma presterade hon under sin tid hos etnologerna en del avsevärt användbart material och jag vore dum om jag inte tog chansen att låta henne disputeras hos oss. Något säger mig att hon inte kände sig välkommen på etnologen, att de ansvariga där stötte bort henne. Det klingar inte vidare skönt i mina öron så vi skall göra vad vi kan för att välkomna henne hit. Som ni vet behövs här kvinnor, uppenbart behövs de i fältarbetet, men det blåser även andra vindar mina herrar. Det är inte längre märkvärdigt att som kvinna inneha samma ställning som mannen. Vi här på institutet skall följa den nya tiden, i enighet med vårt vetenskapliga arbete, och låta kvinnan träda fram. Fröken Johansson har redan visat på remarkabla färdigheter och kunskaper inom vårt fält och hon kommer vara med och föra oss långt. Mina herrar.”

Samtal vid rasbiologiska institutet, Uppsala, 1923

Den vilda skönheten

Vore jag poet sutte jag bestämt här och diktade. Men, kära dagbok, den ådran har ju aldrig funnits hos mig och lika bra är det. Men vattnet här intill och lövverkens gröna himmel lockar onekligen till poesi. Jag har gått ända hit idag, så benen är trötta och lyckliga. Det är skönt att få komma ifrån staden och ut till det gröna kungadömet. Här bor ingen jäkt och inga måsten. Även om jag hittat

min plats i livet på institutet kan det ibland kännas som om jag trampar i samma fotsteg. Jag lägger ned all min vakna tid på forskningsarbetet och professorn är nöjd, men ändå tycker jag själv att jag inte räcker till. Det måste gå att ytterligare spränga gränser, det måste finnas ett sätt att riva fler murar. Jag har kommit så här långt, jag är ansedd inom den akademiska världen, men ute i det verkliga livet är allting egentligen som det alltid varit. Vi får hela tiden stå tillbaka för männen och deras viljor. Några segrar är avklarade, men jag vill inte vila förrän allt är vunnet. Jo, det vill jag. Varför sitter jag och ljuger för min dagbok? Det är väl därför jag är här, för att vila ett slag. Bara andas ren luft och inte bokdamm, lyssna på lövens sus istället för stadsbruset. Vila från allt ett slag. De menar väl och tycker kanske om mig på riktigt, men känslan av att bara ligga vid institutet på nåder gnager allt mer. Försöker jag lura mig själv att tro att jag är förmer än andra, att jag skulle stå över dem? Bara mitt agerande mot Hans Christian tyder ju på att någonting är fel. Det är en god man som uppenbarligen är intresserad av mig, trots att han är gift, trots att jag fortfarande inte är det. Jag vet inte, det känns som om tiden aldrig riktigt får tillfälle att stanna upp. Den har bara släpat med sig mig i hög hastighet utan att låta mig stiga av. Här kan allting kliva av och stanna upp, andas för ett tag. Låta allting omkring mig färdas i den takt jag tillåter. Men det rycker snart i benen på mig, snart kommer jag vilja ge mig ut och i väg igen. Det är därför jag är här, det är den bana gud har valt åt mig. Att ständigt kliva framåt, aldrig stanna upp och lyssna. Jag vet att jag måste följa den stigen, oavsett vart den tar mig. Kära dagbok, jag har vilat klart nu och är redo att ta nästa stig.

Dagboksanteckningar, 1928